

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

**Qo‘lyozma huquqida
UDK: 336.5:330.341(575.1)**

MAXMUDOVA MUXLISA QODIRJON QIZI

**BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASHUVIDA MOLIYAVIY
INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit

**Iqtisodiyot fanlari doktori (Doctor of Science)
Ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan
DISSERTATSIYA**

Ilmiy maslahatchi: i.f.d., prof. Jumayev N.X.

Toshkent shahri – 2024-yil

MUNDARIJA:

Kirish	3
I BOB. BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASHUVIDA MOLIYAVIY INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	15
1.1. Banklarni transformatsiyalashuvida moliyaviy innovatsiyalarni vujudga kelishi va uning nazariy asoslari	15
1.2. Banklarni transformatsiyalashuvida moliyaviy innovatsiyalarning o‘ziga xos xususiyatlari	31
1.3. Banklarni transformatsiyalashuvida moliyaviy innovatsiyalardan foydalanishning me‘yoriy-huquqiy asoslari	49
Birinchi bob bo‘yicha xulosa	66
II BOB. BANKLARNI TRANSFORMATSIYA QILISH SHAROITIDA MOLIYAVIY INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	69
2.1. Banklarni transformatsiya qilishda moliyaviy innovatsiyalarni joriy etish amaliyoti	69
2.2. Banklarni raqamli transformatsiya qilish sharoitida moliyaviy innovatsiyalarni joriy etish tendensiyalari	79
2.3. Banklarni raqamli transformatsiya qilishda moliyaviy innovatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari	95
Ikkinchi bob bo‘yicha xulosa	123
III BOB. BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASHUVIDA MOLIYAVIY INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHGA TA’SIR QILUVCHI OMILLARNING EMPIRIK TAHLILI	126
3.1. Banklarda moliyaviy innovatsiyalardan foydalanishning amaldagi holati tahlili.	126
3.2. Yirik tijorat banklarida moliyaviy innovatsiyalardan foydalanish samaradorligiga ta’sir etuvchi omillarning empirik tahlili.	136
3.3. Kichik tijorat banklarida moliyaviy innovatsiyalardan foydalanish samaradorligiga ta’sir etuvchi omillarning empirik tahlili.	150
Uchinchi bob bo‘yicha xulosa	174
IV BOB. TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY INNOVATSION XIZMATLARIDAN FOYDALANISHNI	177

TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI		
4.1.	Banklarining moliyaviy innovatsion xizmatlaridan foydalanishini ilg‘or xorij tajribasi	177
4.2.	Banklarining moliyaviy innovatsiyalardan foydalanish bilan bog‘liq muammolar	198
4.3.	Tijorat banklarida moliyaviy innovatsiyalarni joriy etishni takomillashtirish istiqbollari	212
	To‘rtinchi bob bo‘yicha xulosa	232
	Xulosa va takliflar	234
	Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati	227

Kirish

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zaruriyati. Jahonda iqtisodiyotni moliyaviy resurslar bilan ta'minlash, barqaror to'lov tizimini shakllantirish va raqamli pullarning samarali aylanishini ta'minlash kabi masalalarda aholining bo'sh mablag'larini jalb qilish orqali iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lgan bank tizimining roli ortib bormoqda. Oxirgi yillardagi raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bank tizimida to'lovlarni juda qulay bo'lgan raqamli to'lovlardan foydalanib amalga oshirishni kuchaytirib yubordi. Xususan, "2014-yilda dunyo aholisining o'rtacha 44 foizi raqamli to'lovlardan foydalangan bo'lsa, 2021-yilga kelib 64 foiz aholi aynan raqamli to'lovlardan foydalangan. Shuningdek, innovatsion bank xizmatlarining rivojlanish tendensiyasidan kelib chiqib, 2025-yilgacha raqamli bank xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 2,5 mlrd. kishidan ham ortishi prognoz qilinmoqda". Shu asosda, tijorat banklari faoliyatida raqamli bank xizmatlarini kengaytirish, aholiga qulay xizmatlarni taklif qilish va ularni bank tizimiga joriy etish imkoniyatlarini har tomonlama o'rganish zarurati dolzarb bo'lib qolmoqda.

Jahon mamlakatlarida bank tizimida raqobatni kuchaytirish, banklarda raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali samaradorlikni oshirish, hamda tijorat banklarida innovatsion xizmatlarning hajmi va sifatini rivojlantirish yuzasidan ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Tijorat banklari onlayn va mobil platformalar orqali xizmatlarni raqamlashtirish, fintex kompaniyalari bilan hamkorlik qilish, mobil to'lovlar, QR-kodlar yordamida to'lovlar, kontaktsiz kartalar va NFC texnologiyalari asosida to'lovlarni amalga oshirish, kriptovalyuta va raqamli aktivlar bilan ishlash bo'yicha yechimlar ishlab chiqish, sun'iy intellekt (AI) texnologiyalari yordamida kredit xavfini baholash, moliyaviy firibgarlikning oldini olish, mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish, mijozlar ehtiyojlariga moslashtirilgan mahsulotlar taklif etish, ularning ma'lumotlarini himoya qilish va kiberxavfsizlik choralarini qo'llash kabi innovatsiyalarga ustuvorlik bermoqda.

Yangi O'zbekistonda banklarning transformatsiyalashuvida moliyaviy